

Coperta: DINU VIRGIL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ANDRONIC, SARMIZA

Purtătorul de cuvânt în crizele politico-militare. Analiză de caz – Golf 1 (1990-1991), Kosovo (1999), Statele Unite (11 Septembrie 2001) / Sarmiza Andronic. Pref. de Prof. Dr. Vasile Pușcaș - Florești : Limes Florești, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-799-736-1

929

821.135.1.09

I. Pușcaș, Vasile (pref.)

© Sarmiza Andronic

© Editura Limes, pentru prezenta ediție

Str. Castanilor, 3

407280 Florești – Cluj

Tel.: 0723/194022

Email: edituralimes2008@yahoo.com

www.edituralimes.ro

Sarmiza Andronic

**PURTĂTORUL DE CUVÂNT
ÎN CRIZELE POLITICO-MILITARE
Analiză de caz – Golf 1 (1990-1991),
Kosovo (1999),
Statele Unite (11 SEPTEMBRIE 2001)**

Prefață de **Prof. Dr. Vasile Pușcaș**

LIMES

2024

CUPRINS

Prefață	7
Cuvânt înainte	10
INTRODUCERE	15
CAPITOLUL 1. PURTĂTORUL DE CUVÂNT – CONCEPT, SEMNIFICAȚII ÎN ARIA RELAȚIILOR PUBLICE	30
1.1. Purtătorul de cuvânt în literatura contemporană a domeniului Public Relations	32
1.2. Instituția Purtătorului de cuvânt – un profil diferit în situații de criză politico-militară	44
1.3. Purtătorul de cuvânt – repere instituționale după al doilea război mondial	52
1.4. Purtătorul de cuvânt, un personaj absent în spatele Cortinei de Fier	59
1.5. Purtătorul de cuvânt civic – tribunul disident în interiorul blocului comunist	61
1.6. Instituția Purtătorului de cuvânt în ultimele trei decenii	66
CAPITOLUL 2. CRIZA POLITICO-MILITARĂ CA DEZECHILIBRU ÎN SISTEMUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE	71
CAPITOLUL 3. PURTĂTORUL DE MESAJ ȘI PURTĂTORUL DE CUVÂNT ÎN RĂZBOIUL DIN GOLF (1990-1991) – CARACTERISTICI DE PROFIL	78
3.1. Saddam Hussein – liderul suprem care „înfruntă 39 de națiuni” se retrage	79
3.2. Ce comunică liderul politic Saddam Hussein?	81
3.3. George Herbert Walker Bush – Purtătorul de mesaj al Alianței împotriva dictaturii și a terorismului susținut de Bagdad	85
3.4. Secretarul de stat James Baker – un profil de Purtător de mesaj „de forță”	94
3.5. Richard A. Boucher – Mediatorul-politician cu experiență în diplomația externă	101
3.6. Peter Williams, Purtătorul de cuvânt ca jurnalist de informare – „The big picture”	107
3.7. Margaret Tutwiler: Purtătoarea de cuvânt a statului protector față de cetățenii săi	110

3.8. Marlin Fitzwater – Purtătorul de cuvânt cu funcția de pregătire a contextului pentru declarația de război făcută de Președintele SUA	113
3.9. Colin Powell – strategul militar Purtător de mesaj	117
3.10. CNN și transmiterea live a intervențiilor militare	125

CAPITOLUL 4. PURTĂTORUL DE CUVÂNT – UN NOU PROFIL ÎN CRIZA POLITICO-MILITARĂ DIN KOSOVO

4.1. „Kosovo Polje” – simbolică istorico-religioasă în Balcani și caracteristici ale intervenției NATO din 1999	133
4.2. Operation Allied Forces – perspective privind semnificația și consecințele ei regionale și globale	137
4.3. Secretarul general al NATO, Dr. Javier Solana – Profil de Purtător de mesaj	144
4.4. Conferințele de presă la sediul NATO – mesajele liderului politic și liderului militar ai NATO	148
4.5. Jamie Shea: Conferințele de presă din sediul NATO și reinventarea Purtătorului de cuvânt	151
4.6. Țintele greșite ale bombelor NATO: Jamie Shea - Purtătorul de cuvânt civil protejează Purtătorul de mesaj militar	155
4.7. Purtătorul de cuvânt civil ca „Tap ispășitor” pentru erori militare	167
4.8. Registrul de discurs emoțional și tehnica extremelor în mesajul Purtătorului de cuvânt al NATO	170
4.9. Jamie Shea – Purtătorul de cuvânt civil și resursele cognitive privind întreaga criză politico-militară	175
4.10. „Camera ororilor” – Armata condusă de Miloșevici este un „demon” pentru populația civilă de origine albaneză din Kosovo	178
4.11. Jamie Shea, Septembrie 2020: profilul instituțional al Purtătorului de cuvânt în situații de criză politico-militară	182
4.12. Purtătorul de cuvânt în criza din Kosovo – credibilitatea instituției în regim de război informațional	185

CAPITOLUL 5. „9/11 2001”: ATENTATELE TERORISTE ÎMPOTRIVA SUA – O REMODELARE A INSTITUȚIEI PURTĂTORULUI DE CUVÂNT

5.1. Președintele Statelor Unite – Profilul Purtătorului de mesaj	198
5.2. Ari Fleischer – „Voice” of the White House	222
5.3. Rudolf Giuliani – „Primarul Americii” și purtătorul de cuvânt al oamenilor obișnuiți. Rolul Purtătorului de cuvânt profesionist în crize asociate cu terorismul	232

CONCLUZII FINALE – IPOSTAZE ALE INSTITUȚIEI PURTĂTORULUI DE CUVÂNT ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ POLITICO-MILITARĂ

240

Prefață

Lumea contemporană este caracterizată prin existența interconectivităților multiple și a interdependențelor globale, realitate însoțită de existența crizelor de tot felul, ceea ce solicită din partea actorilor guvernamentali și ai celor non-statali o permanentă preocupare de gestionare a crizelor, atât pentru evitarea posibilelor costuri cât și a eventualelor evoluții spre conflict.

Sistemul internațional din perioada post-Războiul Rece a înregistrat o tendință spre restructurare și chiar reformare, statele, corporațiile și alți actori din sistem fiind într-o succesiune de crize care au ajuns chiar la conflicte politico-militare și războaie locale/regionale. Într-o astfel de situație, comunicarea internațională a fost deosebit de intensă și a cunoscut forme noi și complexe, unele schimbându-se în durate scurte și cu o viteză nemaîntâlnită în istoria Relațiilor Internaționale, iar rolul purtătorului de cuvânt a crescut enorm, nu doar ca expresie instituțională, ci și ca actor individual-parte a procesului de gestionare a crizelor internaționale. Este de așteptat ca poziționarea purtătorului de cuvânt în managementul crizelor internaționale următoare să imprime acestui post de comunicare noi caracteristici care vor îmbina rezultatele experiențelor din ultimele câteva decenii cu formele de manifestare ale viitoarelor crize internaționale și conceptele-instrumentele care vor sta la îndemâna managementului crizelor și conflictelor din sistemul internațional. De aceea, considerăm că o analiză sistematică a istoriei postului de purtător de cuvânt instituționalizat în contextul crizelor internaționale (inclusiv ale celor politico-militare) din deceniile post-Războiului Rece poate aduce nu doar clarificări despre felul în care au fost gestionate multe astfel de crize, ci și referitoare la mijloacele realizării comunicării în procesul managementului crizelor internaționale. Ceea ce face și lucrarea de față, căreia-i su-

CAPITOLUL 1. PURTĂTORUL DE CUVÂNT – CONCEPT, SEMNIFICAȚII ÎN ARIA RELAȚIILOR PUBLICE

Personajul „Purtător de cuvânt”, ca parte a istoriei Relațiilor Publice, se numea până la începutul anilor 1970, fără excepție și fără sensibilități de gen, „Spokesman”. În mod surprinzător, instituția pare a avea o vârstă de aproximativ o jumătate de mileniu.¹³ Dicționarele etimologice ne spun că, în jurul anului 1510, termenul „Spokesman” era deja utilizat în sens de „interpret”¹⁴, pentru ca la aproximativ trei decenii de la prima utilizare¹⁵ să capete semnificația prin care dicționarele explicative îl

¹³ Conform *Merriam-Webster Dictionary*, această diferență apare foarte târziu în istoria termenului - „Spokespeople”/”Spokesperson” este întâlnit pentru prima dată în 1972; <https://www.merriam-webster.com/dictionary/spokespeople>.

¹⁴ Cf. *Online Etymology Dictionary*, de la sensul de „interpret” acordat termenului în 1510 se ajunge la cel actual - „persoană care vorbește în numele altei persoane sau altor persoane” - destul de repede - în 1530. Termenul „Spokeswoman” este folosit, conform aceleiași surse, pentru prima dată în 1650, iar cel de „Spokesmodel” este atestat abia din 1990. <https://www.etymonline.com/search?q=spokesperson>

¹⁵ *Cambridge Dictionary* nu oferă date despre originea termenului, pe care îl definește ca „persoană aleasă de un grup ori o organizație” pentru a vorbi în numele lor, în calitate oficială; <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/spokesman>. *Collins English Dictionary* introduce nuanța de „persoană autorizată” să vorbească în numele altei persoane ori a unei organizații; <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/spokesman>. Alte surse, cum este *Thesaurus.com*, plasează originea acestui termen - „Purtător de cuvânt” - între 1510-1520, ca „Spokesman”, în sens de „persoană care vorbește în numele unei alte persoane sau al unui grup”; vezi <https://www.dictionary.com/browse/spokesman>. Alte surse, cum este *Merriam-Webster Dictionary*, consideră că termenul „Spokesman” a fost folosit în sens de persoană „(...) who speaks as the representative of another or others often in a professional capacity” este folosit pentru

propun și astăzi: „Persoană care vorbește în numele altei persoane.” Etimologii justifică și explică astăzi calea de formare a cuvântului derivat din trecutul verbului „To speak” / „Spoke” - prin analogia cu alte cuvinte legate de meserii - „Craftsman” ar fi ilustrativ în acest sens. Interesant (și la fel de surprinzător pentru așteptările noastre privind egalitatea de gen) este că după un secol de la apariție, în epocă, termenul „Spokesman” primește corespondentul său de gen - „Spokeswoman” (1650).¹⁶

Istoria termenului a înregistrat o modificare notabilă în forma, dar și în conținutul prin care definea realitatea, abia la începutul anilor 1970, când acesta a devenit nume pentru o profesie pe care astăzi nici o instituție publică nu o mai poate ocoli - „Spokesperson”. Ultima formă derivată din acest termen originar este „Spokesmodel”, ea devenind temă de cercetare frecventă în domeniul marketingului astăzi, prin care se caută condiții, grade, contexte de transfer de calități și valori sociale dinspre o celebritate - „Spokesmodel” - către produsul sau brandul pentru care acestea funcționează ca „Spokesperson”.

Monitorizarea literaturii contemporane de specialitate, în particular a celei aferente comunicării instituțiilor publice, a arătat că ponderea analizelor și literaturii de PR referitoare la instituția Purtătorului de cuvânt în perspectiva dinamicii istorice a acestei instituții este foarte redusă. Studiile centrate pe dinamica instituției Purtătorului de cuvânt în situații de criză politico-militară sunt încă mult mai dificil de găsit în literatura din aria *Public Relations*.

prima dată în 1537; vezi <https://www.merriam-webster.com/dictionary/spokesman#other-words>.

¹⁶ *Online Etymology Dictionary*, op.cit., Ibidem.

1.1. Purtătorul de cuvânt în literatura contemporană a domeniului Public Relations

Monitorizarea literaturii din domeniul PR scoate în evidență un număr mic de studii și cercetări dedicate instituției Purtătorului de cuvânt, în general, instituției în dinamica ei istorică, în particular. De exemplu, Platforma dedicată studiilor și articolelor de cercetare *Taylor & Francis Online* include un număr de 911 articole care conțin cuvântul „spokesperson”.¹⁷ Ipostazele în care se regăsește acest termen central al analizei noastre sunt dintre cele mai diferite, cea de *subiect central* ori *temă particulară de cercetare* a unui studiu sau articol de specialitate fiind cel mai puțin reprezentată. Unul dintre rarele articole de analiză a instituției Purtătorului de cuvânt este cel al Olgăi Krasnyak, „Foreign ministry’s spokesperson in public diplomacy: a case of Russia” (2020).¹⁸ Autoarea oferă o analiză a profilului Purtătorului de cuvânt al Ministerului de Externe, cu accent pe profilul instituției în istoria Rusiei, unde funcția Purtătorului de cuvânt a fost legată în permanență de promovarea imaginii și a intereselor statului rus/sovietic. Purtătorul de cuvânt al statului sovietic a

¹⁷ Căutarea a fost realizată pe cuvântul „spokesperson” la 16 decembrie 2020, categoria „Only show content I have full access to”; ulterior, aceeași bază de date a fost testată pentru termenul „voter”, rezultatele verificării arătând că termenul se regăsește în 12.589 de articole în reviste de specialitate cu peer review. Spre deosebire de articolele în care este prezent termenul „spokesperson”, primele 50 de articole folosesc termenul „voter” ca termen de referință în cadrul unor analize dintre cele mai variate, el fiind element central al articolelor în care apare, corelat și studiat în cele mai diverse situații – ex: „voter” este corelat cu behaviour, knowledge, mobilization, movement, absentions, turnout, fraud, nativist, identification, first time, surveys, google-voters, coalition, voter by mail etc. – termenul este deci în mod sistematic temă de cercetare/subiect de analiză în articolele în care el apare menționat în baza de date; <https://www.tandfonline.com/action/doSearch?AllField=spokesperson&startPage=0&pageSize=10&access=user>

¹⁸ Olga Krasnyak, „Foreign ministry’s spokesperson in public diplomacy: a case of Russia”, *Russian Journal of Communication*, 2020, DOI: 10.1080/19409419.2020.1780630

avut o funcție precisă, din punct de vedere politic și ideologic aceasta fiind legată de strategia specifică de confruntare din timpul Războiului Rece. În perioada post-Război Rece, funcția Purtătorului de cuvânt despre care vorbește O. Krasnyak și-a păstrat profilul „de stat”,¹⁹ persoanele care comunicau în cadrul instituției fiind asimilate funcționarilor publici, spre deosebire de cazul Statelor Unite, de exemplu, unde instituția are drept Purtător de cuvânt nu doar politicieni sau oameni de stat, ci și jurnaliști, experți din domeniul marketingului politic, în general, persoane care nu aparțin prin carieră de structurile de stat. Schimbările tehnologice globale și diversificarea mijloacelor de comunicare asimilate în comunicarea publică la nivelul instituției Purtătorului de cuvânt din statul rus în perioada post-Război Rece au reprezentat diferența specifică principală în raport cu epoca sovietică a Purtătorului de cuvânt. În ambele epoci istorice însă, arată autoarea, această instituție a comunicării este diferită de omologul ei din țările democratice. Ministerul de Externe și instituția Purtătorului de cuvânt asimilată acestuia au continuat politica „tradițională” deja a configurării și comunicării de mesaje în mass media internaționale, a căror țintă predilectă erau Statele

¹⁹ Jamie Shea, ex-purtătorul de cuvânt al NATO în intervenția militară din Kosovo 1999 face, în interviul pe care ni l-a acordat în septembrie 2020, o observație fundamentală cu privire la profilul instituției Purtătorului de cuvânt în regimurile autoritare/totalitare, oferind o perspectivă complementară celei folosite de analiza noastră, prin accentuarea unui context nou de analiză – cel al percepției și comportamentului publicului reprezentat de jurnaliștii din întreaga presă internațională față de mesajul instituției Purtătorului de cuvânt. Conform acestuia, un Purtător de cuvânt „de stat” autoritar nu este credibil în contextul unei conferințe de presă internaționale, jurnaliștii aflându-se în permanență sub spectrul unei suspiciuni de trunchiere a adevărului de către Purtătorul de cuvânt sau de lansare a unui mesaj de „dirijare” și, în cele din urmă, manipulare a atenției jurnaliștilor. Pentru acest motiv, consideră Jamie Shea, jurnaliștii sunt mereu obligați să caute surse de confirmare sau infirmare a mesajului, instituția Purtătorului de cuvânt a statului autoritar/totalitar având deci probleme serioase de credibilitate la nivelul publicului reporterilor care transmit mai departe informația livrată de această instituție.

Articolul „Beijing's Political Crisis Communication: an analysis of Chinese government communication in the 2009 Xinjiang riot” (2012), listat în căutarea cu termenul „spokesperson” pe aceeași platformă de cercetare *Francis & Taylor*, nu mai propune o analiza instituțională precum cel anterior, instituția Purtătorului de cuvânt fiind analizată contextual, sub aspectul utilității și eficienței acesteia în condițiile suprapunerii profilului ei cu cel al unor instituții de partid și de stat. „Spokesperson” este deci prezent de astă dată cu referire la oficiali ai statului chinez care participă la conferințe de presă și care au funcția de a oferi informații jurnaliștilor. Analiza accentuează faptul că instituția care îndeplinește această funcție – „Office of News and Public Information” – este puternic ideologizată, ca urmare a funcționării ei sub Departamentul Propagandei de Partid. Eficacitatea instituției Purtătorului de cuvânt despre care vorbește studiul este, de asemenea, afectată de lipsa unei expertize temeinice a comunicatorilor în domeniul acestei „arte a comunicării cu jurnaliștii”, căci comunicatorii din partea statului nu au decât o expertiză superficială, dobândită prin training în scurte workshop-uri în domeniul comunicării. Studiul semnalează că purtătorii de cuvânt – cei care vorbesc în numele statului – îndeplinesc concomitent funcții ideologice și politice, alături de funcții administrative de șefi ai departamentelor de comunicare și propaganda internă și externă.²¹ Studiul face referiri la instituția Purtătorului de cuvânt deci ca având un profil „contaminat” ideologic și politico-administrativ. Analiza instituțională pe

²⁰ Olga Krasnyak, „Foreign ministry's spokesperson in public diplomacy: a case of Russia”, *Russian Journal of Communication*, 2020, DOI: 10.1080/19409419.2020.1780630

²¹ Ni Chen, „Beijing's Political Crisis Communication: an analysis of Chinese government communication in the 2009 Xinjiang riot”, *Journal of Contemporary China*, 21:75, 461-479, DOI: 10.1080/10670564.2011.647434

tema „Spokesperson” se oprește însă la acest nivel, instituția ca atare nebeneficiind de un demers de cercetare.

Primul dintre articolele listate dintr-un număr de 26.127 de motorul de căutare al bazei de date referitor la jurnale ale bibliotecii JSTOR în care este prezent cuvântul „Spokesperson” tratează Purtătorul de cuvânt ca referent: o persoană, care îndeplinește funcția de „purtător de cuvânt” al Partidului Comunist Maoist din India, vorbește în articolul „On the election boycott tactics of the Maoists” (2009) în numele partidului și răspunde unor acuzații referitoare la un boicot electoral generat de un competitor politic într-un articol anterior - „The Maoists, Elections, Boycotts, and Violence” din 2009. Referința la purtătorul de cuvânt este deci o simplă utilizare a termenului în text.²²

Al doilea articol din categoria listată de JSTOR – „Using Response Latency to Assess Spokesperson Effectiveness” (1987)²³ se centrează pe o cercetare de teren în care se evaluează efectele recomandărilor unor celebrități – „purtători de cuvânt ai produsului” – pentru nivelul de percepție al consumatorilor. Studiul are ca temă de cercetare natura și forța de impact a asocierii „celebritate – produs” în percepția publică.

A treia intrare pe lista JSTOR este o declarație de o pagină a unei persoane care afirmă că se bucură și este onorată că a fost desemnată ca purtător de cuvânt al Muzeului Național al Armatei Statelor Unite – nu există nici o legătură cu profilul, natura, atribuțiile, analiza instituției Purtătorului de cuvânt.²⁴ Articolele continuă încă pentru câteva intrări listate de motorul de căutare, în care ter-

²² Vezi „On the election boycott tactics of the Maoists”, *Economic and Political Weekly*, Vol. 44, No. 38 (SEPTEMBER 19-25, 2009), pp. 73-77.

²³ W. Jeffrey Burroughs and Richard A. Feinberg, „Using Response Latency to Assess Spokesperson Effectiveness”, *Journal of Consumer Research*, Vol. 14, No. 2 (Sep., 1987), pp. 295-299.

²⁴ Joe Mantegna, „National Spokesperson For Museum”, *On Point*, Vol. 18, No. 1 (Summer 2012), p. 30

menul „Spokesperson” este folosit ca referent²⁵ sau ca o atribuție în cadrul instituției.²⁶

Articolul lui Lee Mordecai, „The Agency Spokesperson: Connecting Public Administration and the Media” (2001)²⁷ face parte dintre studiile științifice asupra instituției Purtătorului de cuvânt, cu accent pe categoria purtătorilor de cuvânt la nivelul agențiilor sau instituțiilor de stat locale. Chestionarul adresat acestor purtători de cuvânt are rolul de a identifica autopercepția funcției de către comunicatorii de la nivelul instituțiilor publice locale și felul în care se poziționează aceștia în relația instituției cu mijloacele de comunicare în masă. Studiul a identificat rolul crescând al purtătorilor de cuvânt de la nivelul instituțiilor publice locale și al oamenilor politici care nu sunt aleși, creșterea importanței de rol fiind generată, consideră autorul studiului, de creșterea importanței mass media în ultimele decenii.

Studiul „Spokesperson Fame and Vividness Effects in the Context of Issue-Relevant Thinking: The Moderating Role of Competitive Setting”, din *Journal of Consumer Research* (1994)²⁸ este o cercetare experimentală a impactului „purtătorilor de cuvânt ai produselor” asupra unor categorii de public în condiții de competitivitate și non-competitivitate la nivelul grupurilor experimen-

²⁵ Michelle M. Stein, McAuliffe Spokesperson: Reforms Likely Before VA Medicaid Expansion, *Inside CMS*, Vol. 16, No. 46 (November 14, 2013), pp. 1, 14-15.

²⁶ Peter J. Schertz Source, „The Curator as Scholar and Public Spokesperson”, *Journal of Eastern Mediterranean Archaeology & Heritage Studies*, Vol. 3, No. 3 (2015), pp. 277-282; Joseph H. Lackner, Bishop Ignatius F. Horstmann, Spokesperson for German-American Catholics?, *U.S. Catholic Historian*, Vol. 12, No. 3, German-Catholic Identities in American Culture (Summer, 1994), pp. 17-40.

²⁷ Lee, Mordecai, „The Agency Spokesperson: Connecting Public Administration and the Media”, *Public Administration Quarterly*, vol. 25, no. 1, 2001, pp. 101-130. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/40861830. Accessed 22 July 2020.

²⁸ Timothy B. Heath, Michael S. McCarthy and David L. Mothersbaugh, „Spokesperson Fame and Vividness Effects in the Context of Issue-Relevant Thinking: The Moderating Role of Competitive Setting”, *Journal of Consumer Research*, Vol. 20, No. 4 (Mar., 1994), pp. 520-534.

tale, el neavând de a face cu instituția Purtătorului de cuvânt în sine.

Alte intrări listate de motorul de căutare al JSTOR pe itemul „Spokesperson” sunt fie note bibliografice din diferite rapoarte de cercetare, fie trimiteri la declarații și articole, declarații oficiale ale diferitelor instituții și organizații internaționale.²⁹

Un alt studiu listat de JSTOR – „The Social Anchoring of Representation: Becoming a Spokesperson in Municipal Women Conference in Recife, Brazil”³⁰, se centrează pe mecanisme, proceduri și tehnici de utilizare a democrației participative pentru a genera reprezentare la nivel local prin utilizarea rețelelor sociale și a cercurilor de socializare non-electorale, în cadrul procesului electoral.

Indiferent de zona sau aria de monitorizare, rezultatul final al trecerii în revistă al studiilor referitoare la Purtătorul de cuvânt în jurnalele din baza de date JSTOR este același: studiile dedicate Purtătorului de cuvânt ca instituție în dinamica ei istorică sunt aproape inexistente.

Așa cum am observat, cărțile dedicate Purtătorului de cuvânt sunt rare, iar ipostaza aceasta a *comunicatorului* nu are spații întinse în cursurile și cărțile comunicării de criză ori de relații publice, de care instituția Purtătorului de cuvânt aparține.

Dificultatea în a găsi cărți despre purtătorii de cuvânt în crize politico-militare în literatura românească este și mai mare. Instituția are o etică și structură de specializări compatibile și abilități ne-

²⁹ Vezi „Statement by the Spokesperson concerning human rights defenders and lawyers in China” în Fergus Ryan, Weibo diplomacy and censorship in China, Australian Strategic Policy Institute, 2018; conținutul acestui studiu trimite la un număr de 9 articole și declarații de presă ale departamentelor de comunicare ale diferitelor instituții ale Uniunii Europene în domeniul drepturilor omului; <http://www.jstor.com/stable/resrep2308>

³⁰ Marie-Helene Sa Vilas Boas, „The Social Anchoring of Representation: Becoming a Spokesperson in Municipal Women S Conference in Recife, Brazil”, *Revue française de science politique* (English Edition), Vol. 66, No. 1, MAKING REPRESENTATIVE CLAIMS (2016), pp. 63-80.

cesare clar formulate, chiar reglementate juridic în România astăzi, lucru pe care nu îl regăsim la sfârșitul Războiului Rece, de unde începe analiza de față. Nomenclatorul de clasificare a ocupațiilor din România (COR) preia și definește profesia de Purtător de cuvânt în exact termenii gen-specie cu care aceasta apare în literatura de specialitate: *Purtătorul de cuvânt* este o ocupație (indicativ 2432), care aparține de Grupa de bază „Specialistul în PR”, codificată cu indicativul 243201.³¹

Mai mult decât oricare dintre aceste expertize, cea a Purtătorului de cuvânt este prezentată ca fiind legată de comunicarea cu jurnaliștii, ceea ce face adesea ca liderii politici și instituțiile să opteze pentru un jurnalist care să vorbească în numele lor în această calitate a Purtătorului de cuvânt.

Literatura din aria *Public Relations* asimilează adesea Purtătorul de cuvânt cu specialistul în Relații Publice, instituția ca atare nefiind prezentă sub exact această titulatură de fiecare dată în literatura domeniului. Începând cu 1952, pe linia uneia dintre cele mai influente lucrări în domeniul Relațiilor Publice - Scott M. Cutlip, Allen H. Center, *Effective Public Relations* (1952)³², practicienii de PR sunt prezentați din perspectiva *rolurilor* acestora în procesul de ansamblu al comunicării unei instituții sau organizații. Abordarea se păstrează mai mult de o jumătate de secol, ea fiind pusă în circulație pentru piața academică și de cercetare românească prin traducerea de la Editura Comunicare.ro: Scott M. Cutlip, Allen H. Center, Glen M. Broom, *Relații publice eficiente* (2010).

Date fiind anvergura cercetării, obiectivele de formare teoretică și practică asumate, ne-am așteptat ca într-o astfel de lucrare considerată de mulți drept o „Biblie a Relațiilor Publice” să ne lămurim asupra profesiei și competențelor Purtătorului de cuvânt

³¹ „Profesia de Purtător de cuvânt”, COR 2019 - Clasificarea ocupațiilor din România, nr. de catalog 243206 - Grupa de baza 2432 - Specialiști în relații publice; https://www.rubinian.com/cor_6_ocupatia_detalii.php?id=243206

³² Lucrarea publicată pentru prima dată în 1952 i-a avut ca autori doar pe Scott M. Cutlip, Allen H. Center, *Effective Public Relations*, Prentice Hall, NJ, 1952.

mai mult decât din oricare dintre cursurile și cărțile domeniului.³³ „Purtătorul de cuvânt” este adesea folosit ca făcând trimitere la o profesie derivată ori subsumată uneia dintre categoriile profesionale „Tehnician în comunicare/relații publice”, „Consilier expert”, „Facilitatorul comunicării”, „Facilitatorul rezolvării problemelor”. Rolurile predominante în practică sunt cele de *Tehnician în relații publice* și *Manager în relații publice*.³⁴ În clasificarea de roluri ale practicienilor în Relații Publice, *Purtătorul de cuvânt ca profesie de nișă în Relațiile Publice* ar aparține în cea mai mare măsură de categoria profesională *Facilitatorul comunicării*, având în vedere conținutul de rol al acestui tip de facilitator în economia comunicării și a logicii de interacțiune organizațională, pe de o parte, a logicii de comunicare cu diferite publicuri țintă, pe de altă parte:

„Practicienii care îndeplinesc rolul de facilitator al comunicării se găsesc în postura de a servi drept surse de informație și legături oficiale între organizații și publicurile acestora. (...) Facilitatorii comunicării îndeplinesc rolul de punte de legătură și servesc drept element de relație între organizație și publicuri.”³⁵

Literatura de specialitate nu are spații întinse acordate Purtătorului de cuvânt, care, de altfel, este o specializare „de nișă”, sub aspectul importanței, această expertiză fiind echivalentă specializărilor din echipa ce asigură comunicarea unei instituții cu mass media și cu publicul larg – Tehnicianul, Relaționistul, Profesionistul în comunicare, Directorul de comunicare.

Instituția Purtătorului de cuvânt nu este o prezență obligatorie nici în cărțile, tratatele și cursurile din zona Relațiilor Publice, care se prezintă adesea ca abordări și definiții-configurări excelente

³³ Aici ne referim la ediția din 1994, Capitolul 2, al cărui subiect este cel al practicienilor în Relații Publice: Scott M. Cutlip, Allen H. Center, Glen M. Broom, *Effective Public Relations*, Simon & Schuster, Singapore, 1994. Lucrarea este tradusă și publicată la editura Comunicare.ro în 2010: Scott M. Cutlip, Allen H. Center, Glen M. Broom, *Relații publice eficiente*, Comunicare.ro, București, 2010, pp. 33-59.

³⁴ M. Scott et al., *Relații publice eficiente...*, op.cit., pp. 45-47.

³⁵ Idem, p. 46.

ale domeniului, unele, cu accent pe dinamica acestuia și perspective de evoluție, alături de analize comparative ori asocieri ale PR cu alte domenii – marketing, jurnalism, publicitate.³⁶ Dumitru Iacob et al., *Relațiile publice. Coeziune și eficiență prin comunicare* (2011)³⁷, reia în literatura română a domeniului ideea tradițional-clasică de „roluri ale expertului în relații publice”, oferind o abordare a competențelor și calificărilor specialistului în Relații Publice, alături de atribuții și conținutul profesiei ca atare. Pe linia clasiciilor domeniului, analiza autorilor români organizează clasificarea calificărilor și ocupațiilor practicienilor în Relații Publice din perspectiva rolurilor pe care aceștia le îndeplinesc în organizații: *tehnicianul, expertul, promotorul comunicării, promotorul rezolvării de probleme*, tratând în perspectiva clasică instituția Purtătorului de cuvânt ca ansamblu de competențe aplicativ-derivate din aceste roluri instituționale ale gestionării relației cu media și publicul larg.

Instituția Purtătorului de cuvânt devine subiect de analiză și teoretizare în literatura academică a diferitelor sub-domenii ale științei comunicării, cum este, de exemplu, sub-domeniul comunicării de criză. *Comunicatorul, facilitatorul sau promotorul comunicării* din abordarea domeniului Relațiilor Publice, de exemplu, devine „purtătorul de cuvânt” în abordarea accentuată practică din cursul *Managementul comunicării în situații de criză* (2011), semnat de Ion Chiciudean și George David. Autorii oferă o serie de repere teoretice și practice cu privire la Purtătorul de cuvânt ca instituție, tema având însă repartizată doar o secțiune de 1442 de cuvinte – secțiune echivalentă cu un spațiu fizic de trei pagini, în economia celor 208 pagini ale lucrării. În acest spațiu nu este loc de o dinamică istorică a instituției Purtătorului de cuvânt pe care o

³⁶ Vezi analiza dinamicii domeniului Relațiilor Publice și configurarea modelului integrat al relațiilor publice în Remus Pricopie, *Relațiile publice. Evoluție și perspective*, Tritonic, București, 2011.

³⁷ Dumitru Iacob, Diana-Maria Cismaru, Remus Pricopie, *Relațiile publice. Coeziune și eficiență prin comunicare*, Ediția a III-a, Comunicare.ro, București, 2011, pp. 150-151.

căutam noi, autorii concentrându-se pe elemente de profil ale expertului, imperative ale comunicării cu diferite publicuri în situație de criză, recomandări privind atitudinea față de publicuri și nevoia de expertiză pentru această funcție din echipa de comunicare etc. Perspectiva de analiză a autorilor nu solicită deci, prin scop și obiectivele asumate, apelul la istoricul și dinamica instituției Purtătorului de cuvânt.³⁸

O abordare încă mai aplicată (în sensul de „sub-domeniu al sub-domeniului”) privind instituția Purtătorului de cuvânt este cea din cursul special dedicat profesiei de Andrei I. Vocilă: *Managementul și comunicarea de criză pentru purtătorii de cuvânt* (2010)³⁹, partea privind Purtătorul de cuvânt având o pondere, de aproximativ 1/10 din totalul ofertei de formare, care cuprinde componente ale managementului și comunicării de criză - concepte, tipuri de abordări, tehnici, strategii și modalități de gestionare a crizelor mediatice. În alte cursuri de Relații Publice, „Comunicatorul instituțional” are Purtătorul de cuvânt ca profesie derivată, Antonio Sandu, *Relații Publice - Suport de curs* (2014), alocând ambelor instituții un spațiu de 1085 de cuvinte (sub 3 pagini fizice în economia de ansamblu a lucrării). Comunicatorul instituțional este, în cazul de față, instituția Relațiilor Publice, iar Purtătorul de cuvânt este una dintre formele pe care le dobândește această instituție în comunicarea organizației cu exteriorul:

„(...) acea persoană desemnată de organizație să o reprezinte în fața publicului și a Media, transmitând în mod adecvat mesajele organizației. De obicei comunicatorul instituțional este reprezentat de purtătorul de cuvânt, care este, sau ar trebui să fie, singura per-

³⁸ Ion Chiciudean, George David, *Managementul comunicării în situații de criză*, Comunicare.ro, București, 2011, pp. 132-136. Detalii privind atribuții, responsabilități, dar, mai ales elemente de profil al expertului se regăsesc în: George David, *Tehnici de relații publice. Comunicarea cu mass-media*, Iași, Editura Polirom, 2008, pp. 201-208.

³⁹ Andrei Ion Vocilă, *Curs: Managementul și comunicarea de criză pentru purtătorii de cuvânt*, Ministerul Administrației și Internelor, București, 2010.